

Opiskeluterveydenhuollon toteutuminen terveyskeskuksissa 2016

JOHDANTO

Päälöydökset

- Asetuksen mukaiset terveydenhoitajan määräämät terveystarkastukset toteutuvat hyvin.
- Asetuksen mukaisten määräämisten lääkärin tarkastusten toteutumisessa on tapahtunut myönteistä kehitystä.
- Suun terveystarkastukset eivät toteudu edelleenkään asetuksen mukaisesti.
- Oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä opiskeluyhteisön hyvinvointi tarkastetaan yhä useammin lain mukaisesti, mutta tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista ei seurata vuosittain.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan kunnan tehtävänä on järjestää opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden, ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Lakia täydentää valtioneuvoston antama asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

Tässä julkaisussa tarkastellaan opiskeluterveydenhuollon toteutumista terveyskeskuksissa. Vuoden 2016 tiedonkeruun tuloksia verrataan soveltuvin osin vuosien 2014 ja 2012 tilanteeseen. Opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarojen kehitys on kuvattu erillisessä julkaisussa (Wiss ym. 2016).

TULOKSET

Määräämisten terveystarkastusten järjestäminen

Terveydenhoitajan tarkastus tulee tehdä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa kaikille opiskelijoille ensimmäisenä opiskeluvuotena ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuotena ellei lääkärin tarkastusta ole tehty jo opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä.

Kaikki (100 %) terveyskeskukset ilmoittivat että lukioissa ja 99 prosenttia että ammatillisissa oppilaitoksissa järjestetään terveydenhoitajan tekemä määräämisen terveystarkastus. Vuonna 2014 tilanne oli käytännössä sama ja vuonna 2012 tarkastukset toteutuivat lukioissa 99 prosentissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 95 prosentissa terveyskeskuksista.

Lääkärin tarkastuksen ilmoitti tekevänsä lukioissa 97 prosenttia ja ammatillisissa oppilaitoksissa 94 prosenttia terveyskeskuksista vuonna 2016 (kuvio 1.)

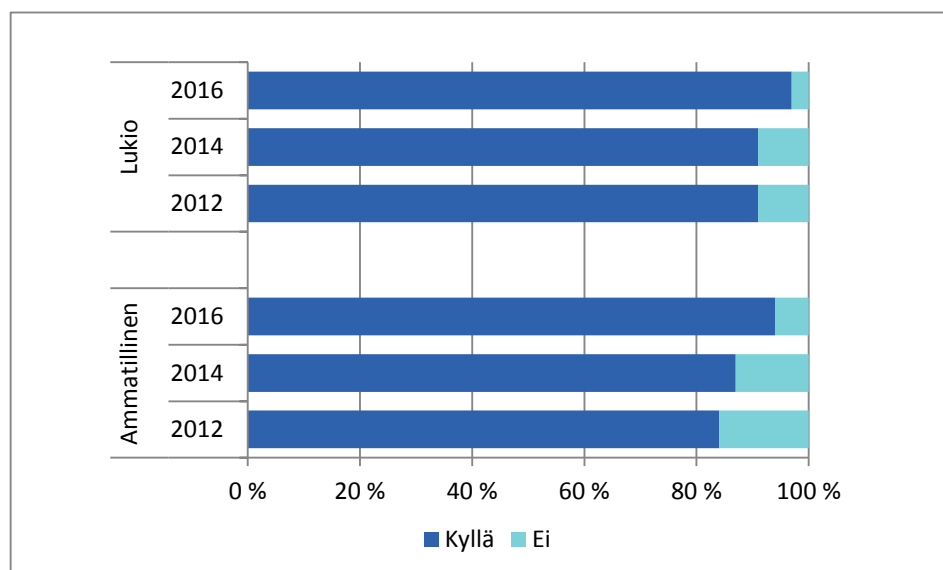
Kirjoittajat:

Susanna Fagerlund-Jalokinos
Kehittämispäällikkö, THL

Maire Kolimaa
Terveydenhuoltoneuvos,
STM

Hanna Koskinen
Tutkija, THL

Kirsi Wiss
Asiantuntija, THL

Kuvio 1.

Lääkärin tekemien määräämisten terveystarkastusten järjestäminen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa terveyskeskusten vuosien 2012–2016 suunnitelmien/toimintaohjelmien mukaan.

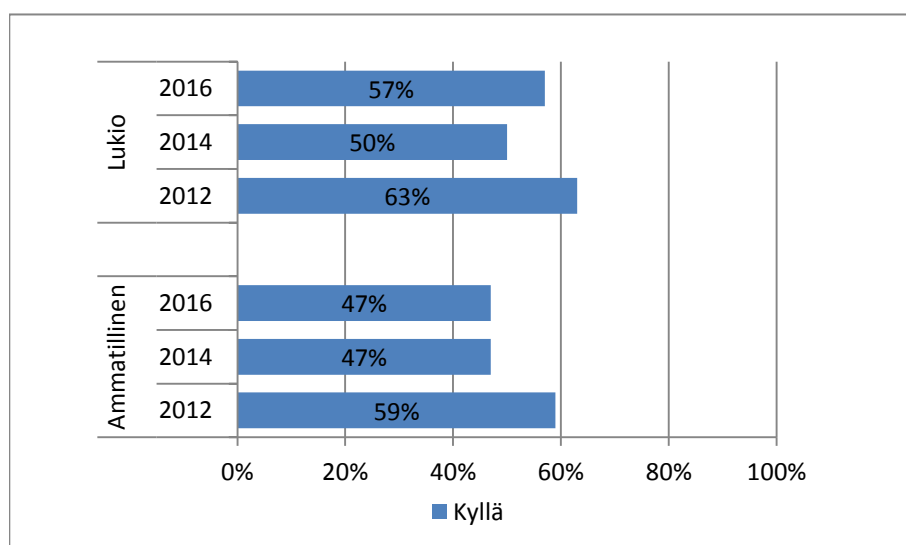
Näin tutkimus tehtiin

Tiedonkeruu lähetettiin kaikkiin Suomen terveyskeskuksiin tms. (N=158) huhtikuussa 2016. Vastaukset saatiin 152 (96 %) terveyskeskuksesta. Terveyskeskuksella tarkoitetaan tahoja, joka vastaa kansanterveystyön järjestämisestä kokonaisuutena.

Terveysneuvonta ja terveystarkastukset tulee järjestää niin, että opiskelijan tuen tarve tunnustetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Terveystarkastuksen tai lääkärin on pyrittävä selvittämään määräaikaista terveystarkastuksesta poisjäävien tuen tarve.

Vuonna 2016 terveyskeskuksista 67 prosenttia ilmoitti, että niillä on kirjattu käytäntö määräaikaista terveystarkastuksista poisjäävien poisjäännin syyn ja mahdollisen tuentarpeen selvittämiseksi opiskeluterveydenhuollossa. Vuonna 2014 vastaava luku oli 68 prosenttia.

Opiskelijalle tulee tarjota opiskeluaikana vähintään yksi suun terveystarkastus, jossa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelujen tarve. Terveyskeskuksista 57 prosenttia järjestää kaikille opiskelijoille suun terveystarkastuksen lukioissa ja 47 prosenttia ammatillisissa oppilaitoksissa vuonna 2016 (kuvio 2).

Kuvio 2. Suun terveystarkastusten tarjoaminen lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille vuosina 2012–2016. Terveyskeskusten Kyllä-vastausten %-osuudet.

Oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta

Terveystarkastuslaki (1326/2010) velvoittaa opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin tarkastamiseen kolmen vuoden välein. Todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain. Tarkastukset toteutetaan laajassa yhteistyössä oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden, opiskeluterveydenhuollon, terveystarkastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Vuonna 2016 terveyskeskuksista 82 prosenttia ilmoitti, että lukioiden ja 76 prosenttia, että ammatillisten oppilaitosten opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä opiskeluyhteisön hyvinvointi tarkastetaan joka kolmas vuosi tai useammin. Vastaava luku muissa toisen asteen koulutusta antavissa oppilaitoksissa (aikuiskoulutuskeskukset, erityisoppilaitokset, kansanopistot, liikunnan koulutuskeskukset, musiikkioppilaitokset) oli 72 prosenttia. Tarkastusten tekeminen oli yleistynyt neljän vuoden seuranta-ajalla. (Kuvio 3.)

KIRJALLISUUTTA

Hietanen-Peltola M, Korpilahti U (toim.). 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL Ohjaus 7/2015. Helsinki.

Kanste O, Haravuori H, Kolimaa M, Vormaa H, Fagerlund-Jalokinos S, Suvisaari J, Muinonen E & Marttunen M. 2016. Mielenterveys- ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa: Palvelut, menetelmät ja yhteistyö. THL Työpäpaperi 19/2016. Helsinki.

Kouluterveyskysely.
www.thl.fi/kouluterveyskysely

Opiskeluterveydenhuollon opas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:12. Helsinki.

Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:10 Korjattu. Helsinki.

Sora-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeleluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2. Helsinki.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Valtioneuvoston asetus 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

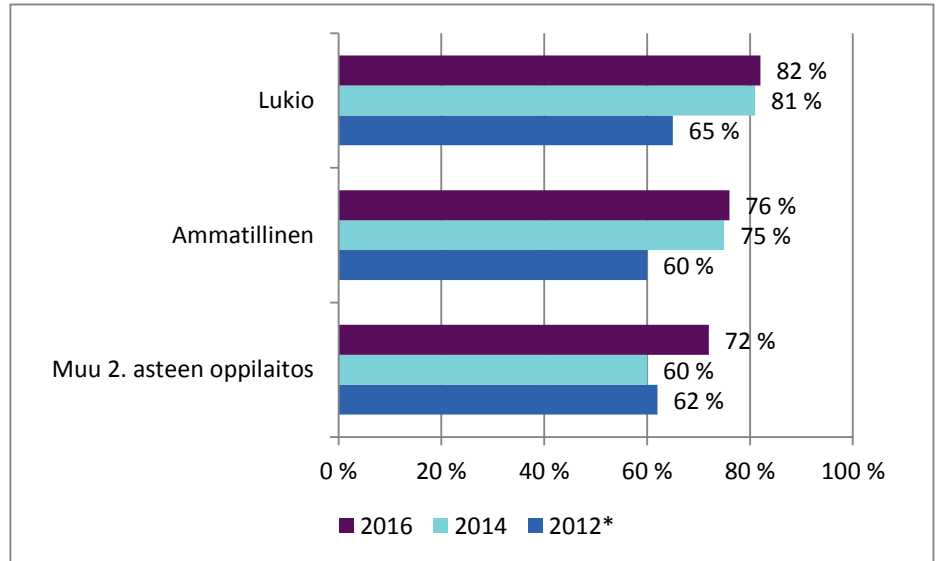
Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen perustelut ja toimintaohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20. Helsinki.

Wiss K, Frantsi-Lankia M, Koskinen H & Saaristo V. 2012. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2011. Asetuksen (338/2011) toimeenpanon seuranta ja valvonta. THL Raportti 71/2012. Helsinki.

Wiss K, Frantsi-Lankia F, Pelkonen M, Saaristo V & Ståhl T. 2014. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2014. Asetuksen (338/2011) toimeenpanon seuranta ja valvonta. THL Ohjaus 21/2014. Helsinki.

Wiss K, Hakamäki P, Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Koskinen H, Saaristo V & Ståhl T. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarat terveyskeskuksissa 2004–2015. Tutkimuksesta tiiviisti 19, lokakuu 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

www.teaviisari.fi

Kuvio 3.

Opiskelu ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin tarkastukset toisen asteen oppilaitoksissa asetuksen mukaan vuosina 2012–2016. Terveyskeskusten %-osuudet. *”Ei tietoa” -vastaukset on jätetty pois jakaumasta, jotta vastausvaihtoehdot ovat yhtenevät vuosien 2014 ja 2016 kanssa.

Terveyskeskuksista 58 prosenttia seurasi havaittujen puutteiden korjaamista vuosittain lukioissa ja 51 prosenttia ammatillisissa oppilaitoksissa. Muissa toisen asteen koulutusta antavissa oppilaitoksissa puutteiden korjaamista vuosittain seurattiin 43 prosentissa terveyskeskuksista.

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuus

Opiskeluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät sekä terveyden- että sairaanhoitopalvelujen järjestäminen ml. mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen toteaminen ja hoito, seksuaaliterveyttä edistävät ja suun terveydenhuollon palvelut sekä muut perusterveydenhuollon palvelut (338/2011). Toiminnan on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että palvelut järjestetään ensisijaisesti opiskeluterveydenhuollossa tai ainakin opiskeluterveydenhuollon koordinoimana.

Tulosten mukaan 90 prosentissa terveyskeskuksista sekä mielenterveys- että päihdepalvelut olivat opiskelijoille saatavilla opiskeluterveydenhuollon koordinoimina vuonna 2016. Vastaava luku seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluille oli 97 prosenttia ja suun terveydenhuollon palveluille 87 prosenttia.

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulosten valossa terveydenhoitajan tekemät määräaikaisten terveystarkastukset toteutuvat hyvin ja lääkärintarkastusten tekeminen on yleistynyt seuranta aikana. Myös oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin seurantaan liittyvät tarkastukset toteutuvat aiempaa useammin. Tarkastuksissa havaittujen puutteiden korjaamisen seurannassa on yhä puutteita.

Suun terveystarkastuksia tehdään asetuksen mukaisesti toisen asteen opiskelijoille vain joka toisessa terveyskeskuksessa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville tarkastuksia tehdään harvemmin kuin aiemmin. Kaiken kaikkiaan suun terveydenhuolto näyttäytyy irrallisena opiskeluterveydenhuollon kokonaisuudesta.

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuden osalta tilanne näyttää tulosten mukaan parantuneen. Edelleen kuitenkin opiskeluterveydenhuollon toteuttaminen on useissa kunnissa hajautettu eri tahoille (Kanste ym. 2016). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2015 tekemän selvityksen mukaan opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät muodostaneet kaikissa kunnissa valtioneuvoston asetuksen (338/2011) edellyttämää yhtenäistä kokonaisuutta eikä se ollut opiskeluterveydenhuollon koordinoimaa. Opiskeluterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalveluja ei järjestetty kokonaisuutena siten, että opiskelijalla olisi ollut mahdollisuus asioida samojen terveydenhuollon ammattilaisten kanssa sekä terveyden- että sairaanhoitopalveluissa.

Huolestuttavaa tulosten näkökulmasta ovat erot eri oppilaitosmuotojen välillä. Toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeluterveydenhuolto näyttää toteutuvan lukioita huonommin. Jatkossa tähän tulisi kiinnittää huomiota, sillä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla tiedetään olevan lukio-opiskelijoita enemmän esim. terveys- ja hyvinvointihaasteita (Kouluterveyskysely).

Tuleva sosiaali- ja terveystalouden uudistus (sote) tulee vaikuttamaan myös opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämiseen. Maakuntien järjestämistä vastuulle tuleva opiskeluterveydenhuolto mahdollistaa sisällöllisen kehittämistyön ja tuen rakenteet sekä palvelujen tasaisemman laadun opiskelijoiden näkökulmasta. Uusi tilanne on haaste, mutta samalla se luo mahdollisuuden panostaa nuoriin ja opiskelijoihin sekä heidän tulevaisuuteensa.

Tämän julkaisun viite: Fagerlund-Jalokinos S, Kolimaa M, Koskinen H & Wiss K. Opiskeluterveydenhuollon toteutuminen terveyskeskuksissa. Tutkimuksesta tiiviisti 2, tammikuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN (verkko) 978-952-302-814-2
ISSN (verkko) 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-814-2>

www.thl.fi